

# بررسی اخلاق در توسعه فناوری اطلاعات و بررسی زوایای آن در جامعه اطلاعاتی

نویسندگان :

حسین ابراهیمی\*<sup>۱</sup>، سید محمد حسینی ، علی مهدیه نجف آبادی ، معصومه زمانیان<sup>۲</sup>

## چکیده :

هدف از ارائه این مقاله تبیین جایگاه فلسفه اخلاق در حوزه فناوری اطلاعات و بررسی چالشهای آن در جامعه اطلاعاتی می باشد .

اخلاق پزشکی، اخلاق زیست محیطی، اخلاق روزنامه نگاری، اخلاق تجارت و... از شاخه های اخلاق کاربردی است. اخلاق فناوری اطلاعات نیز از جمله شاخه های اخلاق کاربردی است. این رشته می کوشد به پرسش هایی پاسخ گوید که مرتبط با بنیان های ارزشی رفتارها و مسئولیت های افراد در حوزه فناوری اطلاعات است. در اخلاق فناوری بر این تأکید می شود که فناوری اطلاعات نه تنها در نحوه رفتار و اقدامات روزمره انسان ها تأثیر می گذارد بلکه تلقی آنها را از مسائل نیز تغییر می دهد. اخلاق فناوری اطلاعات مواجه با این چالش هاست.

اخلاق فناوری اطلاعات یکی از مباحثی است که در اخلاق کاربردی مطرح می شود. اخلاق کاربردی از زیرشاخه ها یا پیوسته های رشته فلسفه اخلاق است که به مباحثی می پردازد که به ارزشهای عملی رفتار انسانها در حوزه هایی خاص مربوط می شود. اخلاق فناوری اطلاعات موضوعی میان رشته ای است که بحث از آن نیازمند آشنایی و تخصص در دو حوزه اخلاق و حوزه فناوری اطلاعات است. این بحث به مسایلی می پردازد که کاربرد و گسترش فناوری اطلاعات موجب آن گشته است. در جوامع امروزی، همگام با پیشرفت روز افزون فناوری های جدید، نیاز به اطلاعات و امکان استفاده از آن از ضروریات اساسی است. با توجه به پیشرفته های قرن اخیر در زمینه علوم رایانه، فناوری اطلاعات از اهمیت ویژه ای برخوردار گردیده است، به طوری که قرن حاضر را عصر اطلاعات نیز نامیده اند، قرنی که در آن ، استفاده بهینه از اطلاعات عامل مهم توسعه و پیشرفته تلقی می گردد.

وابستگی رشد علم و دست یابی به اطلاعات، اهمیت فناوری اطلاعات را بیشتر نشان می دهد، به طوری که یکی از عوامل مهم در ارزیابی پیشرفت کشورها، میزان دست یابی به اطلاعات و نحوه استفاده از آن است. از سوی دیگر گسترش امکان دسترسی به شبکه های متصل به هم، مسائل مهم اخلاقی، حقوقی و فرهنگی جدیدی را مطرح می سازد. محرمانه بودن اطلاعات شخصی که در شبکه های عمومی قابل دسترسی است، از مهم ترین مسائلی است که باید مورد توجه دقیق قرار گیرد. راهزنی های الکترونیکی و سایر جرم های انفورماتیکی، عدم رعایت حق ناشر و ... نیز از این مقوله بوده و باید مورد بررسی قرار گیرند.

از آنجا که فناوری اطلاعات تحولات سیاسی - اجتماعی وسیع و شگرفی را پدید آورده است، مشکلات اخلاقی جدید و منحصر به فردی در این حوزه ایجاد شده که نیازمند رسیدگی است. فناوری اطلاعات نه تنها در شیوه افعال و اقدامات روزمره ما تأثیر می گذارد، بلکه علاوه بر آن تلقی ما از آنها را نیز تغییر داده است. برخی از مفاهیمی که در حوزه فلسفه

<sup>۱</sup> کارشناسی حسابداری گرایش حسابداری مالی ( نویسنده مسئول : [he.technical@yahoo.com](mailto:he.technical@yahoo.com) )

<sup>۲</sup> استاد دانشگاه علمی کاربردی تیران ( [m.zamanian@student.alzahra.ac.ir](mailto:m.zamanian@student.alzahra.ac.ir) )

اخلاق و فلسفه سیاسی کاربردی خاص داشته اند با پیشرفت فناوری اطلاعات دچار چالشهایی شده اند که از آن جمله می توان به مفهوم مالکیت، مفهوم حریم خصوصی، مفهوم توزیع قدرت، مفهوم آزادی های اساسی و مفهوم مسئولیت اخلاقی اشاره کرد.

در این مقاله راجع به اخلاق در جامعه اطلاعاتی، بررسی مقوله اخلاق در حوزه فناوری اطلاعات، حریم خصوصی و فناوری اطلاعات، اخلاق در فناوری اطلاعات و آسیب شناسی اخلاق ارتباطات، اخلاق در فضای سایبری و ... بحث می شود.

**واژه های کلیدی:** اخلاق اطلاعات، فلسفه اخلاق اطلاعاتی، اخلاق حرفه ای، اخلاق فناوری اطلاعات، جامعه اطلاعاتی، اخلاق مجازی.

## مقدمه

«اطلاعات» به منزله گنجینه دستاوردهای فکری انسانها - همچون کلیدی است برای رشد دانش و فناوری، تصمیم گیری و مدیریت، تحقیق و توسعه، تولید و اشتغال، آموزش و پرورش، برنامه ریزی و قانون گذاری ... و سرانجام ساختن جهانی نو که در آن حداکثر بهره وری در استفاده از نیروی های بالقوه مادی و معنوی لحاظ شده باشد. بدیهی است، در اختیار داشتن اطلاعات جامع و موثق علمی، فنی، تجاری و اداری در زمان مناسب، می تواند ضمن امکان افزایش خلاقیت و فناوری، مانع از اتلاف منابع و دوباره کاریهای غیر ضروری و ناخواسته و بالاتر از همه، تصمیم گیریهای بی ثمر گشته، به عنوان بازوی دست مدیران و سیاستگذاران محسوب گردد.

امروز به باور بسیاری از صاحب نظران، جهان در آستانه یک انقلاب اجتماعی نوین قرار دارد و زمینه این انقلاب را حرکت از جامعه کشاورزی به جانب جامعه صنعتی و در نهایت به سوی جامعه فراصنعتی (جایی که تطور اقتصادی از تولید کالا به ارائه خدمات می گراید) مهیا ساخته است. این انقلاب نوین که «انقلاب اطلاعاتی» نام گرفته است بهاندازه انقلاب صنعتی اهمیت داشته زیرا، به سبب آن، پردازش داده ها و تبادل اطلاعات بر تولید کالا برتری می یابد و خود، به ابرصنعتی فراگیر بدل می شود. حتی ممکن است اطلاعات، خود به سلاحی نیرومند تبدیل شده و در محاصره یا تحریم یک کشور، نقش تعیین کننده داشته باشد. شاید به همین دلیل است که در عصر اطلاعات، کشورها را بر پایه کمیت و کیفیت اطلاعاتی که در اختیار دارند، طبقه بندی می کنند. (ناصح، 1385)

در عصر حاضر تمام جهان رو به سوی خلق یک «جامعه جهانی اطلاعاتی» می رود و در این مسیر، هر کشور باید جزئی از پیکره این «جامعه اطلاعاتی» در حال ظهور باشد. برای مشارکت مؤثر و کارآمد در «جامعه جهانی اطلاعاتی»، هر کشوری باید به یک «جامعه اطلاعاتی» بدل شود، در غیر این صورت شکل جدیدی از محرومیت و استعمار چهره زشت خود را خواهد نمایاند. (ناصح، 1385)

در مسیر شکل گیری جوامع اطلاعاتی، اصلاح زیرساختهای ارتباطی و اطلاع رسانی، ایجاد امکانات لازم برای استخدام فناوریهای نوین اطلاعاتی در سطوح مختلف (شامل ضبط، ذخیره سازی، پردازش، بازیابی، انتقال و دریافت اطلاعات)، تربیت نیروی انسانی متخصص و از همه مهمتر طراحی و تنظیم سیاست ملی اطلاع رسانی، اهمیت بسزایی دارد. مسلماً این سیاستگذاری جامع که در حقیقت انعکاس نیازهای اطلاعاتی (درون سازمانی و برون سازمانی) بخشهای اقتصادی، اجتماعی، علمی و فرهنگی است، رهنمودی برای ایجاد یک نظام ملی اطلاعات خواهد بود. ضرورت و جبر تعمیق فرهنگ صنعتی و توسعه برای ارتقای سطح